

КОМП'ЮТЕРНЕ ТЕСТУВАННЯ ЯК ОДНА З ФОРМ СУЧАСНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Принциповою умовою входження України до єдиного Європейського і Світового освітнього простору є впровадження в систему вищої освіти Європейської кредитно-трансферної і акумулюючої системи ECTS. Ця система повинна забезпечувати: прозорість освіти, мобільність як студентів так і викладачів, якість вищої освіти, можливість налагоджування стабільних взаємозв'язків між навчальними закладами і суттєво розширити можливість вибору для студентів, які бажають навчатися чи працювати за кордоном. Ця система дозволяє активізувати планомірну, систематичну роботу студентів, стимулювати їх пізнавальну активність, створювати умови для поглиблення індивідуального навчання, підвищити рівень об'єктивності оцінки підсумків навчальної діяльності і встановити навчальний рейтинг студента.

Ще в середні віки Ян Амос Коменський прагнув винайти такий технологічно загоджений метод навчання, при якому всі складові цього методу працювали б так загоджено, як механізм в годиннику. Але на превеликий жаль, такого методу до теперішнього часу не винайдено. З плином часу, з ускладненням життя, з гіперінформатизованістю суспільства, з виникненням нових вимог, що покладає суспільство на випускника вищого навчального закладу, перед працівниками вузів постають важливі задачі, що полягають у вдосконаленні всього процесу навчання, у привнесенні нових педагогічних технологій, у застосуванні технічних засобів навчання, які поліпшують викладання та засвоєння нового матеріалу, а також передбачають мобільне оновлення інформаційного простору.

Поліпшення якості освіти є одним з провідних завдань сучасної державної політики в галузі освіти, національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави. Європа сприймає якість освіти як об'єкт суспільного єднання й консолідації національних освітніх систем. Зокрема, в угоді ЄС зазначено, що європейська спільнота сприятиме розвиткові якісної освіти, заохочуючи співпрацю між країнами-членами ЄС і, якщо необхідно, підтримуючи й доповнюючи їх дії, поважаючи одночасно їх відповідальність за якість навчання й організацію освітніх систем, культурну й мовну різноманітність [2, с. 22].

Мета статті – визначити тенденції в розвитку комп'ютерного тестування студентів, можливості об'єктивного оцінювання знань, а також визначити вимірну можливість комп'ютерного тестування.

Завдання статті – відзначити переваги і недоліки комп'ютерного тестового контролю, способи використання цього контролю з урахуванням міжнародного досвіду країн, показати можливі варіанти використання комп'ютерного тестування у бібліотечній освіті.

Важливою складовою навчального процесу у вищій школі є контроль і педагогічне оцінювання. У процесі навчання викладач реалізує функцію управління пізнавальною діяльністю студента, отже, поняття контролю в педагогіці розглядається як категорія управління, як важливий, відносно самостійний завершальний елемент управлінського циклу навчального процесу [3, с.82].

Контроль у вищій школі — це спосіб виявлення й оцінювання результатів спільної діяльності студента і викладача. Із низки функцій контролю головною є забезпечення зворотного зв'язку, під час якого з'ясовується ступінь відповідності досягнутих результатів функціонування навчальної системи прогнозованій меті. Контроль завжди пов'язаний з оцінюванням реалізації намічених завдань і планів.

Раціональна організація навчального процесу у вищій школі неможлива без правильного контролю знань студентів, так як урахування знань є важливим засобом регулювання багатьох показників навчального процесу і одночасно засобом управління якістю навчання. На контроль знань, як правило, покладається цілий ряд функцій, успішна реалізація яких в основному і визначає успішність всього процесу навчання.

Однією з важливих функцій контролю знань є навчальна. Вона виражається в тому, що під час перевірки розширюються, поглиблюються і вдосконалюються знання, уміння і навички, підвищується рівень освіти, удосконалюється культура розумової праці, стимулюється самостійна робота студентів, розвиваються їх пізнавальні інтереси. Навчальне значення контролю знань ґрунтується на тому, що він являє собою безперервний існуючий зворотний зв'язок, що показує студентам і викладачам рівень успіхів, орієнтує на способи діяльності, забезпечує подальше підвищення якості процесу навчання.

Іншою, і не менш важливою, є контролююча функція, яка полягає в установленні факту наявності ЗУН чи їх відсутності, а також в перевірці ступеня оволодіння методами пізнання, прийомами емпіричного і теоретичного мислення. Невід'ємною частиною контролюючої функції є самоконтроль. Його значення полягає в тому, що удосконалення результатів діяльності студента не настає навіть при безкінечно великому числі повторення, якщо він не побачить своїх недоліків, помилок, не буде здатен критично оцінювати результати своєї діяльності.

Розвиваюча функція контролю знань проявляється в тому, що завдяки йому удосконалюються такі психологічні процеси і властивості особистості, як увага, пам'ять, мислення, інтереси студента, стимулюється пізнавальна активність. Але ця функція може бути реалізована тільки в тому випадку, якщо питання, які пропонуються студентові, будуть вимагати від нього пояснень, доказів, обґрунтувань, причинно-наслідкових залежностей і зв'язків.

Контроль знань виконує також організуючу функцію. Системний контроль організує життя і роботу студента, орієнтує в специфіці навчального матеріалу і вимог викладача, сприяє виробленню раціонального режиму самостійної роботи.

І нарешті, контроль знань виконує виховну функцію, оскільки оцінка, що супроводжує контроль, відображає результати діяльності студента і робить їх публічними.

Система контролю, що існує на сучасному етапі, не дозволяє в повній мірі організувати навчальний процес таким чином, щоб кожен студент без спонукання прагнув до систематичного і самостійного оволодіння знаннями. Традиційні елементи підсумкового контролю — заліки, іспити — дозволяють більшості студентів протягом семестру працювати в півсилу, і тільки під час екзаменаційної сесії мобілізувати всі свої сили для оволодіння знаннями. Це призводить до нестійкості знань, до невідповідності їх рівня оцінці, отриманій під час сесії. Оскільки на сучасному етапі екзаменаційна оцінка є основним критерієм рівня навчання, більшість студентів не приділяють достатньої уваги поточному контролю знань, і тому не працюють ритмічно і систематично протягом семестру, що негативно впливає на якість їх знань. [12, с.60]

У педагогічній науці неодноразово наголошується на важливості достовірного виявлення істинних знань як з позиції діагностики процесу навчання, так і в цілях розвитку

студентів та їх, виховання, стимулювання до подальшого навчання. Актуальність цієї проблеми не зникає і в теперішній час, особливо в ракурсі спостереження тенденції до все більшого впровадження засобів комп'ютерної техніки в навчальний процес і передачі технічним засобом функцій викладача: навчальної і контролюючої.

Історія перевірки знань та умінь за допомогою різноманітних завдань налічує близько 4 тис. років. У педагогічній і психологічній літературі метод тестування відомий давно. Елементи цього методу використовуються в працях Аристотеля, Галля, Платона, Лафатена. Значний внесок у розробку цього питання зробили Гальтон, Кейтель, Бене, Анрі та Айзек.

Для того, щоб контроль був об'єктивним і дієвим, необхідна чітка визначеність норми, якою задаються умови успішності навчальної роботи та її очікувані результати. Операційною формою контролю є перевірка. Порівняння, співвідношення досягнутого до прогнозованого прийнято називати процесом оцінювання, а зафіксований у певній системі вимірювання (балах, цифрових чи словесних характеристиках) результат – оцінкою.

Ефективність контролю і оцінки знань студентів залежить в першу чергу від того, наскільки коректно задані норми ідеалу, тобто від того, якою мірою вони висвітлюють ряд принципів вимог. Одна із вимог стосується вимірності і застосовності норм. Останні повинні бути визначені як якісно так і кількісно, а також придатні для використання на практиці. В галузі навчання прикладом подібного визначення нормативів можуть служити офіційні критерії оцінки знань, якими керуються у практичній роботі як вчителі шкіл, так і викладачі вузів.

У зв'язку з тим, що згідно з новими вимогами до 40% навчального матеріалу студенти мають вивчати самостійно, така традиційна форма контролю, як іспит, не завжди може повною мірою об'єктивно проконтролювати й оцінити якість і повноту засвоєного матеріалу, винесеного на самостійне опанування. Адже на іспиті студент відповідає на 2-3 запитання білету і стільки ж запитань, якщо вони виникнуть у викладача додатково, що не дає повної справжньої картини знань, умінь та навичок. Отже, не дивно, що проблема контролю та оцінювання самостійної роботи студентів виходить на перше місце. Це зумовлено, перш за все, збільшенням обсягу матеріалу, що студент повинен опанувати самотужки, а також необхідністю якісного контролю, корекції та оцінювання здобутих знань.

Нинішня гуманістична педагогічна парадигма потребує від викладача коректності та поваги до людської гідності студента незалежно від його навчальних досягнень. Ніякими мотивами і причинами не можуть бути виправдані суб'єктивізм, несправедливість, грубість, відсутність тактовності, перенесення оцінки знань, умінь, компетенцій на особистість студента.

Аналіз оцінювання навчальної діяльності студентів має здійснюватися з дотриманням певних педагогічних вимог, котрі А.М. Алексюк та його однодумці називають принципами. Сутність принципів полягає в плановості, систематичності системності, об'єктивності, відкритості й прозорості, економічності, тематичності, урахуванні індивідуальних можливостей студентів, єдності вимог.

Залежно від дидактичної мети використовують різні види контролю навчання: діагностичний, попереджувально-застережливий, поточний, повторний, періодичний, тематичний, підсумковий.

Одним із найбільш перспективних варіантів вирішення задач контролю на сучасному етапі вважається застосування тестів, виконання яких потребує від студента використання знань, умінь, навичок, отриманих як в результаті вивчення певного навчального матеріалу.

Test – у перекладі з англійської мови означає „перевірка”. Цей термін до наукового обсягу ввів американський психолог Джеймс Кейтель у 1899 р. А самі тести, як засіб оцінювання знань у навчальних закладах, першими почали використовувати в Англії з 1864 р.

Науково розроблений тест – сукупність взаємопов'язаних завдань, розмішених у порядку ускладнення, за допомогою яких викладач має можливість надійно і валідно оцінити знання та інші характеристики особистості. Система тестового контролю має декілька етапів.

основними з яких є: визначення завдань контролю відповідно до мети навчання; вибір способів і технічних засобів контролю; складання контрольних завдань; осмислення їх змісту та методики застосування, а також рецензування контрольних завдань; експериментальна перевірка контрольних завдань у навчальному процесі; удосконалення змісту і методики застосування контрольних завдань, а також технічних засобів із урахуванням досвіду їх використання в навчальному процесі. Лише проведення всіх зазначених заходів забезпечує ефективне застосування стандартизованого контролю.

Комп'ютерне тестування, як одна з форм сучасного контролю знань студентів, розкриває перед викладачами нові можливості, а саме, об'єктивність, можливість повного усунення викладача від процесу перевірки і оцінювання відповіді, виключає суб'єктивний фактор, адже машина констатує вірність відповідей, без урахування особистих моральних якостей студента, його навчання протягом семестру, не враховує відвідування занять, попередні оцінки в заліковій книжці, участь у суспільному житті вузу та ін. Значно скорочує час заліку, чи іспиту, так як дає можливість одночасного складання його всією академічною групою, створює рівні можливості, виключаючи можливість користування шпаргалками і допомогою товаришів. Мобілізує, концентрує увагу для виконання тесту з урахуванням часового відрізка, що дає машина на те чи інше завдання, миттєво визначає вірність відповіді, виставляє оцінку, проводить моніторинг якості знань групи, потоку, курсу.

Нажаль, комп'ютерне тестування не можна вважати панацеєю у вирішенні всіх проблем, оскільки тест передбачає стислий лаконічний виклад матеріалу, а подекуди і елементарне вгадування правильної відповіді в певний заданий проміжок часу і в певному форматі. Основним негативним моментом є те, що якість знань студентів оцінити за допомогою тесту повною мірою можна не з кожної навчальної дисципліни. Особливо це стосується гуманітарних дисциплін, таких як історія, філософія, іноземна мова, література та ін. Складно за допомогою тесту оцінити навчальні дисципліни, які передбачають творче викладення матеріалу, науковий пошук, нестандартні методи вирішення проблеми, розкриття особистих якостей студента.

У багатьох студентів тести викликають страх і нервозність як перед часовим обмеженням виконання роботи, так і перед можливістю невиконання або незрозуміння завдання. Тести, що передбачають вибір правильної відповіді із запропонованих варіантів, у невідгідне становище ставлять в першу чергу здібних, оригінально мислячих студентів, які творчо підходять до навчального процесу. Сама ж варіативність відповідей викликає в студентів "хорошистів" плутанину і невпевненість у своїх силах, страх перед очевидними відповідями, невпевненість у варіанті, штучне ускладнення простого. Багато студентів саме за своїм темпераментом, а не через брак знань не в змозі швидко і правильно виконати завдання тесту. А на думку Д.Оуена (США), тест, зазвичай, відображає те, наскільки думка студента, що виконує тест, збігається з думкою авторів тесту, а не є критерієм оцінки здібностей.

І ще один недолік тесту – відсутність живого спілкування. А якщо майбутня професія, здебільшого гуманітарного напрямку, передбачає вміння говорити, то студент, виконуючи переважно тестові завдання, не отримує однієї з навичок, необхідної в майбутньому. А вміння спілкуватися, у наш час інформатизації та комунікацій, стає одним із чинників успішної кар'єри, особливо це стосується випускників гуманітарного напрямку. І головне тести не дають можливості розкрити творчу особистість студента, проявити неординарні мислення, знайти нестандартне рішення поставленої проблеми.

Але тести ще не набули достатньої популярності, що пояснюється їх новаторськими методами контролю знань, для нашої освіти насамперед, а також певними труднощами процесу складання (потребують значних витрат часу й урахування певних психологічних особливостей побудови тесту, лаконічного чіткого формулювання як питань, так і варіантів відповідей).

Основною проблемою, яка постає як перед викладачами вишого навчального закладу так і перед студентами, це те, що багато випускників, в основному сільських шкіл, мають

слабку комп'ютерну підготовку, а деякі зовсім її не мають, а також ніколи не проходили тестування. Для подолання в студентів страху перед тестами необхідно використовувати цей метод ще в загальноосвітній школі, щоб майбутні студенти були готові до їх виконання, проводили постійний тренінг, практикувалися у виконанні завдань у певному форматі, обмежених запрограмованим часом.

Доцільно використовувати тести як форми поточного контролю, що надає можливість в короткий час визначити ступінь засвоєння нової теми всією аудиторією. Це допомагає викладачеві скоректувати викладення наступної теми, з урахуванням усіх недоліків, прогалин у засвоєнні знань академічної групи. Це також дає можливість студенту самостійно, без допомоги викладача визначити ступінь засвоєння матеріалу, обсяг матеріалу, що потребує додаткового опрацювання, мобілізує систематизацію знань, що значно полегшує наступне навчання.

Якщо звернутися до досвіду країн, що вже десятки років користуються тестуванням, на прикладі США, то простежується тенденція, по-перше, до видозмінення тестів з урахуванням природних здібностей людини, а також специфіки спеціальностей майбутніх спеціалістів, по-друге, введення інших форм контролю, котрі паралельно з тестами, підтверджують або спростовують отримані результати, тому що жодне педагогічне рішення не має базуватися лише на основі результатів тестів.

Із сказаного можемо дійти висновку, що тестовий контроль є позитивним методом перевірки й оцінювання ЗУН студентів, якому притаманні такі позитивні особливості, як об'єктивність, відсутність упередженості, можливість у короткий час перевірити і оцінити роботу як одного студента, так і всієї групи, дозволяє використовувати машинний спосіб перевірки й оцінки знань студентів. Але водночас доводить, що тести не можуть бути єдиними методами перевірки, оскільки, не дають можливості творчого розкриття особистості студента, пошуку неординарних рішень у нестандартних ситуаціях. Комп'ютерне тестування доцільно проводити в комплексі з іншими засобами перевірки знань, так як лише за умов комплексного контролю можливо прийти до оптимально вірного результату.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волоков Н.И. Алексеев Н.А. Тестовый контроль знаний/ Н.И.Волоков, Н.А.Алексеев // Учебное пособие. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2004. – 109 с.
2. Демиденко Т.М. Інформаційна складова підготовки вчителя до інноваційної діяльності / Т.М.Демиденко // Нові технології навчання: Наук.-метод. зб. – К., 2002. – Вип. 32 – С. 154-160.
3. Колот А. Реалізація основних принципів Болонської декларації при підготовці фахівців економічного профілю / А.Колот // Вища школа. – 2004. – № 2-3. – С.20-33.
4. Кульга Н.К. Використання інноваційних технологій навчання – запорука успіху якісної підготовки фахівців/ Н.К.Кульга // Проблеми освіти: Наук.-метод. зб. – 2000. – Вип. 22. – С. 81-85.
5. Курик М.О. До питання організації обліку, оцінювання і контролю знань студентів з математики у вищих навчальних закладах освіти 1-11 рівнів акредитації / М.О.Курик // Нові технології навчання: Наук.-метод.зб. – К.,2004. – Вип.38. – С.69-81.
6. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. – К.: Знання, 2005. – 486 с. – (Вища освіта ХХІ століття.)
7. Лушников И.Д. Традиционное и новаторское в современном образовании / И.Д.Лушников // Педагогика. – 2000. – №10. – С. 21-25.
8. Ляшенко О.І. Якість освіти як основа функціонування й розвитку сучасних систем освіти / О.І.Ляшенко // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 1. – С. 5-11.
9. Ляшова Н., Співакова О. Оцінювання знань студентів методом тестування / Н.Ляшова, О.Співакова // Рідна школа. – 2000. – №4. – С.69-70.